

[Scientific and methodical aspects of the economic security's ensuring]. Odessa: Atlant, 152 p.

6. Kurakov, L. P., Kurakov, V. L., Kurakov, A. L. (2004). *Ekonomika i pravo: slovnik-dovidnik* [Economy and law: Dictionary and references]. Moscow, Russia: Institutions of higher learning and school, 392 p.

7. Moiseienko, I. P., Marchenko, O. M. (2011). *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv* [The management of financial and economic security of enterprises]. Lviv, 380 p.

8. Tsigilik, I. I., Panevnik, T. M. (2007). *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya v sisteme vnutrennego ekonomicheskogo mehanizma* [The economic security of an enterprise in the system of internal economic mechanisms]. *The economy*, no. 8, pp. 3-5.

УДК 338.43:005.35

JEL Classification O11

Лункіна Тетяна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

E-mail: lunkina_tanya@mail.ru

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Lunkina Tetyana

Cand. Sci. (Ekon), Associate professor of Finance and Auditing Department

Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

E-mail: lunkina_tanya@mail.ru

ANALYZING OF THE UKRAINE'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS MAIN TRENDS

Анотація

Актуальність. Українська економіка має великий ресурсний і економічний потенціал для ефективного розвитку. Проте, нераціональна структура природокористування, ресурсо- та енергомісткість технологій, низька економічна ефективність, великі фінансові витрати, низький рівень конкурентоздатності підприємств не дають змоги ефективно розвиватися соціально-орієнтованому ринковому господарству. Метою статті є дослідження основних тенденції сталого розвитку України. Відповідно до визначеної мети необхідно вирішити такі основні задачі: охарактеризувати основні загальноприйняті індикатори сталого розвитку; дослідити такі основні показники сталого розвитку в Україні як: прожитковий мінімум, розмір соціальних виплат, рівень інфляції, ВВП, тощо; провести аналіз на прикладі Миколаївської області Індексу сталого розвитку.

Методи. У статті були використані методи: дослідницько-статистичний, нормативний, розрахунково-конструктивний метод, факторний, індексний аналіз, економіко-математичні методи.

Результати. У статті досліджено основні тенденції сталого розвитку України. Україна має великий ресурсний потенціал для ефективного розвитку економіки, проте останніми роками спостерігається значне зниження основних показників, які характеризують сталий розвиток: життєвий рівень населення, якість людських ресурсів, захищеність життєдіяльності, рівень

інфляції, тощо. У статті проаналізовано рівень соціальних виплат в Україні протягом останніх років, які хоч і підвищувалися, проте, враховуючи інфляційні процеси, можна сказати, що рівень життя населення значно погіршився. На регіональному рівні нами було досліджено Миколаївську область і визначено, що за показниками Індексу сталого розвитку дана область займає середню позицію щодо якості життя населення, підприємницької діяльності, екологічної складової та інших показників.

Перспективи. Для аналізу якості розвитку економіки держави потрібно застосовувати порівняльний аналіз у співставленні зі світовими показниками в даному напрямі для побудови ефективної моделі сталого розвитку країни. Також, необхідно для стабілізації економіки України, проводити ґрунтовну виважену державну політику, яка включає в себе стабілізаційні механізми економіки: зниження інфляційних процесів, політичну стабільність, підвищення основних показників розвитку держави (ВВП, НД)..

Ключові слова: сталий розвиток, ВВП, рівень життя населення, мінімальна заробітна плата, мінімальний прожитковий мінімум.

Abstract

Introduction, Purpose. The Ukrainian economy has a great economic potential and resource for effective development. However, the irrational structure of nature, resource and energy intensity of technologies, low economic efficiency, large financial costs, and low business competitiveness make the process of socially-oriented market economy development to be more complicated. The article deals with the researching of the fundamental trends of Ukraine's sustainable development. According to a specific purpose the following tasks should be solved: to describe the main indicators of sustainable development in general; to examine the following key indicators of sustainable development in Ukraine as a living wage, social benefits, inflation, GDP, etc.; to conduct analysis of sustainable development on the example of Mykolayiv region Indexes.

Methods. There were the methods of: research and statistical method, method of regulation, settlement and constructive method, factor method, index analysis, economic-mathematical methods.

Results. This article describes the main trends of sustainable development of Ukraine. Ukraine has a great potential for resource efficient economy, but in recent years there has been a significant reduction in key indicators that characterize the sustainable development of the country, its living standard, human resources' quality, life protection, inflation, and so on. The article analyzes social benefits in Ukraine in recent years, which, despite their increasing, still are under the inflation processes. Due to that fact the living standard of Ukrainians had significantly decreased. At the regional level, as a n example in Mykolayiv region, we had determined that in terms of the Sustainable Development Index, this region occupies a middle position on life quality, entrepreneurship, environmental component and other factors.

Discussion. To analyze the quality of the state's economy the comparative analysis as for the world and national indicators should be applied in order to build an effective model of sustainable development. Also, it is necessary to stabilize the economy Ukraine, to conduct a balanced public policy, which includes mechanisms of the economy stabilization: lower level of inflation, political stability, improvement of basic indicators of state (GDP, NI).

Keywords: sustainable development, GDP, standard of living, minimum wages, minimum living wage.

Аннотация

Актуальность. Украинская экономика имеет большой ресурсный и экономический потенциал для эффективного развития. Однако, нерациональная структура природопользования, ресурсо- и энергоемкость технологий, низкая экономическая эффективность, большие финансовые расходы, низкий уровень конкурентоспособности предприятий не дают возможности эффективно развиваться социально ориентированному рыночному хозяйству. Целью статьи является исследование основных тенденции устойчивого развития Украины. В соответствии с определенной целью необходимо решить такие основные задачи: охарактеризовать основные общепринятые индикаторы устойчивого развития; исследовать такие основные показатели

устойчивого развития в Украине как: прожиточный минимум, размер социальных выплат, уровень инфляции, ВВП, и тому подобное; провести анализ на примере Николаевской области Индекса устойчивого развития.

Методы. В статье были использованы методы: исследовательско-статистический, нормативный, расчетно-конструктивный метод, факторный, индексный анализ, экономико-математические методы.

Результаты. В статье исследованы основные тенденции устойчивого развития Украины. Украина имеет большой ресурсный потенциал для эффективного развития экономики, однако в последние годы наблюдается значительное снижение основных показателей, которые характеризуют устойчивое развитие: жизненный уровень населения, качество человеческих ресурсов, защищенность жизнедеятельности, уровень инфляции, и тому подобное. В статье проанализировано уровень социальных выплат в Украине в течение последних лет, которые хотя и повышались, однако учитывая инфляционные процессы, можно сказать, что уровень жизни населения значительно снизился. На региональном уровне нами была исследована Николаевская область и определено, что по показателям Индекса устойчивого развития данная область занимает среднюю позицию относительно качества жизни населения, предпринимательской деятельности, экологической составляющей и других показателей.

Перспективы. Для анализа качества развития экономики государства нужно применять сравнительный анализ в сопоставлении с мировыми показателями в данном направлении для построения эффективной модели устойчивого развития страны. Также, необходимо для стабилизации экономики Украины, проводить основательную взвешенную государственную политику, которая включает у себя стабилизационные механизмы экономики: снижение инфляционных процессов, политическую стабильность, повышение основных показателей развития государства (ВВП, НД).

Ключевые слова: устойчивое развитие, ВВП, уровень жизни населения, минимальная заработная плата, минимальный прожиточный минимум.

Актуальність. У сучасному світі розвиток і ефективність господарювання, в першу чергу, визначається здатністю раціонально використовувати власні переваги природно-ресурсного потенціалу, в поєднанні соціальних, економічних та екологічних елементів. Українська економіка має великий ресурсний та економічний потенціал для ефективного розвитку. Проте, нераціональна структура природокористування, ресурсо- та енергомісткість технологій, низька економічна ефективність виробництва, великі фінансові витрати, низький рівень конкурентоздатності підприємств не дають змоги ефективно розвиватися соціально-орієнтованому ринковому господарству.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом останніх років все частіше досліджується тематика сталого розвитку держави. Так, даний напрям отримав розвиток в дослідженнях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В. Белкіна, Л. Брауна, К. Гамільтона, В. Голубєва, Б. Міркіна, Б. Шнайдера та інших. Однак ідеї й принципи сталого розвитку залишаються актуальними і на сьогоднішній день, адже нестабільність в економіці держави, низький рівень доходів населення та загроза екологічній безпеці породжують небезпеку існування людства.

Метою статті є дослідження сталого розвитку України на основі індикаторів розвитку держави з урахуванням сучасних тенденцій.

Методи. У статті використовувалися загальнонаукові методи аналізу та синтезу, групування і порівняння, абстрактно-логічні методи, індукції та дедукції та інші прийоми економіко-статистичного дослідження.

Результати. Сталий розвиток — це модель економічного зростання, в якій використання ресурсів направлено на задоволення потреб людини при збереженні навколишнього середовища, так що ці потреби в розвитку можуть бути задоволені не тільки в сьогоденні, але й для майбутніх поколінь [5].

Для того, щоб визначити місце і роль країни в світі є загальноприйняті індикатори сталого розвитку, до них належать:

1. Соціальні:

- життєвий рівень населення (прожитковий мінімум);
- якість людських ресурсів;
- захищеність життєдіяльності.

2. Екологічні:

- якість атмосфери, гідросфери та літосфери.

3. Економічні:

- економічний розвиток;
- характеристики споживання;
- фінансові ресурси та механізми [6].

Згідно із законом України «Про прожитковий мінімум», прожитковий мінімум – це вартісна величина набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, які необхідні для нормального функціонування організму людини для задоволення основних соціальних та культурних потреб особистості. Відповідно до закону, склад споживчого кошику, тобто набору товарів та послуг, необхідних для задоволення першочергових потреб людини, повинен змінюватися не менше одного разу в п'ять років. Однак, в Україні переглядали споживчий кошик останній раз у 2000 році.

Прожитковий мінімум визначається із розрахунку на одну особу на місяць. Окремо прожитковий мінімум розраховується для тих осіб, які відносяться до основних соціальних та демографічних груп населення:

- дітей віком до 6 років;
- дітей віком від 6 до 18 років;
- працездатних осіб;
- осіб, що втратили працездатність [7].

Для того, щоб проаналізувати розмір соціальних виплат в Україні протягом останніх років варто звернути увагу на рисунок 1.

Як бачимо, протягом останніх років в Україні розмір соціальних виплат поступово підвищується. Розмір мінімальної заробітної плати в порівнянні з 2005 роком в 2015 р. (прогноз) підвищиться у 4 рази, розмір мінімальної пенсії – у 3,2 рази, розмір прожиткового мінімуму, у 3 рази, відповідно. Хоча підвищення суттєве, але враховуючи річний рівень інфляції, який сягає протягом десяти останніх років близько 339%, то на жаль кошти які виплачуються швидко втрачають свою вартість (рис. 2).

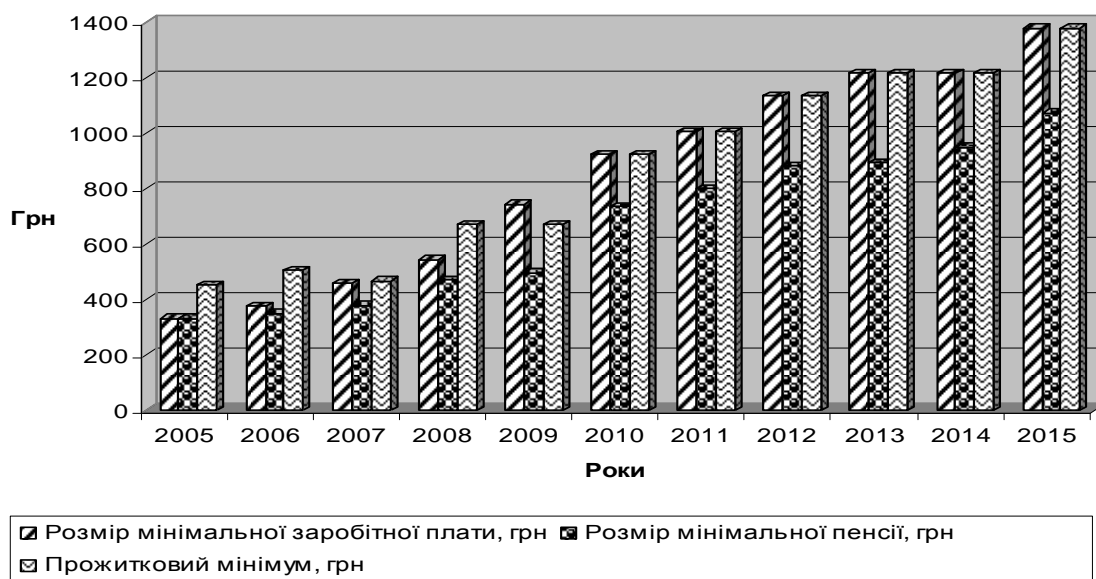

Рис. 1. Розмір соціальних виплат в Україні протягом 2005-2015 рр., грн. [1]

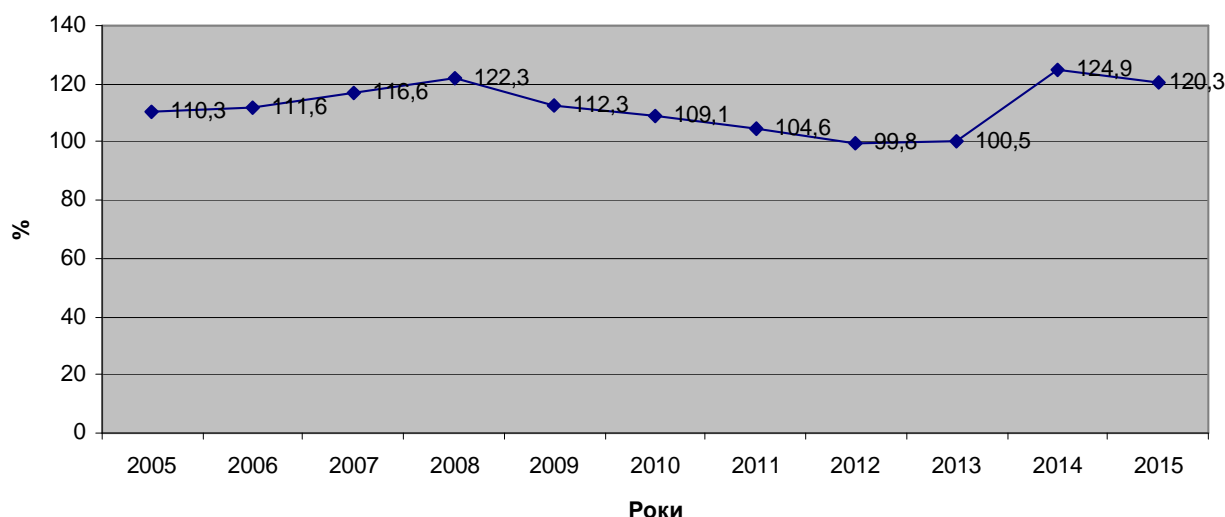

Рис. 2. Динаміка індексу інфляції в Україні протягом 2005-2015 рр, % [4]

Також, одним із основних індикаторів сталого розвитку країни є валовий внутрішній продукт. За даними сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі в Україні ВВП за IV квартал 2014 року порівняно з IV кварталом 2013 року скоротився на 15,2%. ВВП у розрахунку на одну особу у III кварталі 2014 року склав 9952 грн, що на 5,0% менше, ніж у III кварталі 2013 року. Скорочення валової доданої вартості у III кварталі 2014 року порівняно з III кварталом 2013 року зафіксовано за такими видами економічної діяльності як: будівництво (на 26,1%), добувна промисловість (на 21,9%), торгівля (на 17,8%), переробна промисловість (на 15,2%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (на 14,0%), професійна, наукова та технічна діяльність (на 13,7%), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (на 13,2%), операції з нерухомим майном (на 8,9%), транспорт, складське господарство, поштова та

кур'єрська діяльність (на 7,1%), тимчасове розміщування й організація харчування (на 6,9%), інформація та комунікації (1,8%), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (на 0,9%). Проте, варто відмітити зростання виробництва валової доданої вартості у сільському, лісовому та рибному господарстві (на 25,9%), а також у сферах державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (на 8,3%), фінансової та страхової діяльності (на 1,2%), освіти (на 1,1%), мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (на 0,7%) [3].

Міжнародна організація The Heritage Foundation та The Wall Street Journal оприлюднила у 2014 році Індекс економічних свобод в розрізі 186 країн. Починаючи з 1995 року, Україна була серед перших країн за якими здійснювався аналіз Індексу економічних свобод. У 2014 р. Україні належала 155-та позиція, серед 186 країн світу з показником індексу – 49,3, наші сусіди за відповідним показником – африканська країна Лесото – 154 місце та острів Карибського басейну Гаїті – 156 місце. Серед країн Європи Україна отримала найнижчий показник – 43 місце, а найкращі умови для розвитку економіки серед європейських країн в Швейцарії – 81,6, і це четверта рейтингова позиція в світі. Лідерство за даним рейтингом належить Гонг-Конгу, найгірші справи з економічними свободами у Північній Кореї (табл. 1).

Таблиця 1

Індекс економічних свобод України у 2014 році

Критерій оцінки	Показник індексу
Рейтинг серед держав світу, за ІЕС (155 з 186)	155
Рейтинг серед держав Європи, за ІЕС (43 з 43)	43
Індекс економічних свобод у 2014 році	49,3
Динаміка індексу економічних свобод, 2013-2014 рр.	3
Індекс захисту прав власності	30
Динаміка індексу захисту прав власності, 2013-2014 рр.	0
Індекс рівня корупції	21,94
Динаміка індексу рівня корупції, 2013-2014 рр.	-1,06
Індекс податкового навантаження	79,06
Динаміка індексу податкового навантаження, 2013-2014 рр.	0,86
Індекс бюджетних витрат	37,55
Динаміка індексу бюджетних витрат, 2013-2014 рр.	8,145
Індекс підприємницької діяльності	59,8
Динаміка індексу підприємницької діяльності, 2013-2014 рр.	12,2
Індекс захисту трудових прав	49,77
Динаміка індексу захисту трудових прав, 2013-2014 рр.	-0,13
Індекс регулювання цін	78,74
Динаміка індексу регулювання цін, 2013-2014 рр.	7,74
Індекс обмежень міжнародної торгівлі	86,18
Динаміка індексу обмежень міжнародної торгівлі, 2013-2014 рр.	1,78
Індекс інвестиційного клімату	20
Динаміка індексу інвестиційного клімату, 2013-2014 рр.	0
Індекс розвитку фінансового сектору	30
Динаміка індексу розвитку фінансового сектору, 2013-2014 рр.	0
Зважена (середня) тарифна ставка імпорту (%)	1,91

Продовження табл. 1

Ставка ПДВ (%)	20
Ставка податку на прибуток (%)	18
Податкове навантаження, у % ВВП	38
Обсяг бюджетних витрат, у % ВВП	45,63
Чисельність населення	45,45
ВВП (у млрд, ПКС)	335,17
Темп приросту ВВП (%) за останній рік	0,15
Темп приросту ВВП (%) за останні 5 років	-0,9
ВВП на душу населення (ПКС)	7373,99
Рівень безробіття, у %	8,05
Інфляція, у %	0,57
Зростання прямих іноземних інвестицій (млн дол.)	7833
Державний борг, у % до ВВП	37,42

Джерело: [2]

Аналізуючи наведені дані варто відмітити, що Україна значно погіршила свої позиції щодо значення Індексу економічних свобод. Причиною, насамперед, є скорочення виробництва, зниження рівня ВВП на душу населення, великий рівень інфляції в державі та підвищення росту дефіциту бюджету.

В регіональному розрізі по Україні варто провести аналіз Індексу сталого розвитку. Для цього нами обрано Миколаївську область. Так, дана область за цим показником знаходиться на 25 позиції. Компонента якості життя – 14 позиція, «Базові потреби» – 18 позиція, «Підприємницька діяльність» – 12, «Ринок праці» — 12 та «Інноваційні та інвестиційні можливості» – 13 позиція. За Індексом конкурентоспроможності – на 15 позиції, Індексом інноваційно-кадрового потенціалу – на 14 позиції. Слід відзначити, що область посідає 13 місце за валовим регіональним продуктом на одну особу. Для регіону компонента безпеки життя за економічним виміром на середній позиції – інтегрально це 18 позиція в Україні. Відповідно, рівень загроз економічного характеру для адміністративно-територіальної одиниці у зрізі рівня безробіття середній – 17 позиція, технологічна відсталість на високому рівні по країні – 5 позиція, загроза зниження добробуту населення посередня — 19 позиція.

Щодо екологічного виміру Миколаївська область посідає 23 місце у рейтингу. За категоріями політики «Стан довкілля», «Екологічне навантаження і небезпека» та «Екологічне керування» область займає 23, 17 та 22 місця рейтингів, відповідно. Серед параметрів, які характеризують область з екологічної точки зору, необхідно виділити великі обсяги утворення токсичних відходів на душу населення (25 місце), низьку частку утилізації відходів (26 місце), значну розораність (24 місце) і низьку лісистість (26 місце) території за відносно малих обсягів лісонасаджування (24 місце). Миколаївська область за соціально-інституціональним виміром сталого розвитку на 19 позиції. Область демонструє невисокі показники Індикатору демографічного розвитку та середні значення Індикатору рівня освіти, зрештою опинившись на 27 позиції за «Розвитком людського потенціалу». 15 місце у області за категорією політики «Інституціональний розвиток» та 8 – за категорією політики «Якість життя» (рис. 3).

Рис. 3. Загрози сталому розвитку в Миколаївській області, 2013 рік [8]

Загроза зниження тривалості життя в досліджуваній області має критичні максимальні в межах країни значення – 1 місце. За загрозами злочинності область на 11 позиції у рейтингу, за загрозою корупції – 20. Загрозу соціальної нерівності демонструє Індекс Джині, який у Миколаївській області не набуває критичних значень – 16 позиція в рейтингу серед інших областей.

Фахівці Єльського університету (США) визначають також індекс якості довкілля (Environmental Performance Index), що характеризує ефективність державної політики щодо збереження екосистем. Цей показник розраховується з використанням 22 індикаторів, розподілених за десятьма категоріями, що характеризують як якість навколишнього середовища, так і життєздатність екосистем. За значенням цього показника у 2012 році Україна зайняла 102 позицію серед 132 країн світу, що підтверджує низький рівень дієвості державної політики в екологічній сфері.

Висновки і перспективи. Отже, підсумовуючи зазначене, необхідно відмітити, що Україна має великий ресурсний потенціал для ефективного розвитку економіки, проте останніми роками спостерігається значне зниження основних показників, які характеризують сталий розвиток: життєвий рівень населення, якість людських ресурсів, захищеність життєдіяльності, рівень інфляції тощо. Тому для аналізу якості розвитку економіки держави потрібно застосовувати порівняльний аналіз у співставленні зі світовими показниками в даному напрямі для побудови ефективної моделі сталого розвитку країни. Також, необхідно для стабілізації економіки України, проводити ґрунтовну виважену державну політику, яка включає в себе стабілізаційні механізми економіки: зниження інфляційних процесів, політичну стабільність, підвищення основних показників розвитку держави (ВВП, НД).

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. — Дата останнього доступу : 05.03.2015 р.

2. Індекс економічних свобод України у 2014 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://infolight.org.ua>. — Дата останнього доступу : 10.03.2015 р.
3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>. — Дата останнього доступу 16.03.2015 р.
4. Минфин : финансовый портал [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://index.minfin.com.ua/index/infl>. — Дата последнего доступа 12.04.2015 г.
5. Програма сталого розвитку України : екологія та соціальний захист [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.esz.org.ua>. — Дата останнього доступу 18.03.2015 р.
6. Проект Постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>. — Дата останнього доступу : 16.03.2015 р.
7. Про прожитковий мінімум : закон України від 15.07.1999 № 966-XIV станом на 09.12.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990966.html. — Дата останнього доступу : 02.03.2015 р.
8. Світовий центр даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports> : Дата останнього доступу : 12.03.2015 р.

References

1. State Statistics Committee of Ukraine. Available at : www.ukrstat.gov.ua.
2. The index of economic freedom Ukraine in 2014. Available at : <http://infolight.org.ua>.
3. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Available at : <http://www.me.gov.ua>.
4. Ministry of Finance: financial portal. Available at : <http://index.minfin.com.ua/index/infl>.
5. Sustainable Development Programme Ukraine: ecology and social protection. Available at : <http://www.esz.org.ua>.
6. Draft Resolution on the Concept of Ukraine transition to sustainable development. Available at : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
7. The cost of living: the law of Ukraine of 15.07.1999 № 966-XIV as of 09.12.2012 p.. Available at : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990966.html.
8. World Data Center. Available at : <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>.

